ضربی‌های استاد یوسف فروتن

آوانویسی و اجرای کمانچه
مهدی علومی
عضو هیئت علمی دانشگاه گیلان

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۳۹۶

فهرست

پیشگفتار ۶
۱. پیش‌درآمد شور ۷
۲. چهارمضراب شور ۹
۳. پیش‌درآمد دشتی ۱۱
۴. ضربی دشتی ۱ ..... ۱۴
۵. دوضربی دشتی ۱۵
۶. ضربی دشتی ۲ ..... ۱۷
۷. ضربی دشتی ۳ ..... ۱۹
۸. رنگ دشتی ۲۰
۹. ضربی ابوعطا ۲۳
۱۰. چهارمضراب حجاز ۲۵
۱۱. پیش‌درآمد افشاری ۱ ..... ۲۷
۱۲. پیش‌درآمد افشاری ۲ ..... ۲۹
۱۳. چهارمضراب عراق افشاری ۳۲
۱۴. پیش‌درآمد بیات ترک ۳۵
۱۵. ضربی بیات ترک ۱ ..... ۳۷
۱۶. ضربی بیات ترک ۲ ..... ۳۹
۱۷. رنگ بیات ترک ۴۱
۱۸. رنگ سه‌گاه روحوضی ۴۳
۱۹. چهارمضراب زابل ۴۵
۲۰. پیش‌درآمد بیات اصفهان ۴۷
۲۱. ضربی بیات اصفهان ۵۰
۲۲. چهارمضراب عشاق اصفهان ۵۲
۲۳. پیش‌درآمد ماهور ۵۴
۲۴. ضربی دلکش ۵۵
۲۵. چهارمضراب دلکش ۵۶

پیشگفتار

قطعات نوشته‌شده در این مجموعه از ساخته‌ها و بداهه‌نوازی‌های استاد یوسف فروتن انتخاب، آوانویسی و با ساز کمانچه اجرا شده‌اند.

استاد یوسف فروتن (۱۲۷۰ ـ ۱۳۵۷ ش) نوازنده‌ی سه‌تار، تار و آشنا به نوازندگی سازهایی چون پیانو، ویلن و تمبک بوده است. آثار ساخته شده‌ی وی مانند پیش‌درآمد شور و پیش‌درآمد دشتی دارای جمله‌هایی بسیار زیبا، بدیع و همواره شنیدنی در موسیقی ایران است. قطعات بداهه‌نوازی شده‌ی وی نیز نشان از تسلط درونی و ذاتی او به موضوع متر، ریتم و ضرب در فرم‌های ریتمیک موسیقی ایرانی، مانند پیش‌درآمد، چهارمضراب، ضربی و رنگ دارد. از نظر جمله‌بندیِ موسیقایی و استفاده از گوشه‌های مختلف ردیف در بداهه‌نوازی‌ها نیز نواخته‌های او اصالت و زیبایی تمام دارند و از این نظر دارای سَبکی خاص در نوازندگی است که او را از دیگر هم‌نسلانش کاملاً متمایز می‌کند. از این‌رو آثار ضربی استاد فروتن به عنوان بخشی از رپرتوار موسیقی ضربی ایران شناخته می‌شود که همواره توسط استادان موسیقی ایرانی تدریس می‌شوند.

نکاتی در مورد این مجموعه:

ـــ آرشه‌های پیشنهادی در نوشتن و اجرای قطعات به نظر نگارنده در ایفای حالت قطعه‌ی مورد نظر بهتر عمل می‌کند اما نوازندگان می‌توانند این قطعات را با آرشه‌های متفاوت دیگری که حالت قطعه‌ی مورد نظر را بیان کند نیز اجرا کنند.

ـــ در اجرای قطعاتِ با متر سنگین، مانند برخی پیش‌درآمدها که قطعه دارای سکوت‌های فراوان است، در اینجا هنگام اجرا برای پُرکردن سکوت‌ها از آرشه کشیدن روی سیم‌های دست‌بازِ بم و یا کندن (پیتسیکاتوی دست چپ) سیم‌ها استفاده شده است که در آوانویسی برای جلوگیری از شلوغی بیش از حدّ نت‌ها از نوشتن آن‌ها خودداری شده است.

ـــ همه‌ی قطعات در کوکی که به «راست‌کوک» در موسیقی ایرانی موسوم است نوشته و اجرا شده‌اند (به‌جز قطعه‌ی پیش‌درآمد افشاری ۱).

ـــ کوک ساز در ابتدای هر قطعه نوشته شده است.

ـــ قطعات ضربی دشتیِ صفحه ۱۷ و رنگ دشتیِ صفحه ۲۰ و همچنین پیش‌درآمد ترکِ صفحه ۳۵ و ضربی ترکِ صفحه ۳۷ محتوای ملودیک یکسان دارند اما با توجه به اینکه در زمان‌های متفاوتی توسط استاد فروتن اجرا شده‌اند، از نظر تمپو و گسترش ملودی قطعه با هم تفاوت‌هایی دارند که در اینجا همه‌ی آن‌ها نوشته و اجرا شده‌اند.

مهدی علومی